

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 222, GOD. XV, BEOGRAD, UTORAK, 18. AVGUST 2020.

faza
2

Redakcija: Aleksandra Sekulić, Dejan Vasić, Jelena Veljić, Dušan Grlja; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 15. septembra 2020.

MIKSER

Pišu: Emil Kovač i Jelena Veljić

KLASNI BIOLOŠKI RAT – ELITE I KOVID PROTIV STANOVNIŠTVA

U Srbiji trenutno postoji potpuno odsustvo poverenja u vlast i članove Kriznog štaba zbog doprinosa razbuktavanju epidemije i njegovog prikrivanja, kao i opravdanih sumnji u zvanične podatke o broju umrlih. Iako je jasno da je žurba za ukidanjem mera bila uzrokovana brigom za „ekonomiju“ (što je A. Vučić u više navrata i priznao), prema opozicionoj javnosti, vlast i krizni štab odustali su od sprovođenja mera zarad omogućavanja održavanja predizbornih aktivnosti i izbora. Sa druge strane, opozicija svojim celokupnim neodgovornim ponašanjem od početka epidemije nije zaslužila ni trunku više poverenja od vlasti. Odsustvo istinske odgovornosti na obe strane učinilo je da celokupan diskurs o epidemiji i merama koje su neophodne kako bi se spasili ljudski životi bude vođen prvenstveno jeftinim političkim prepucavanjima, a ne brigom za javno zdravlje. Nikada nije jasnije pokazano: država je u službi vlasnika kapitala. Ovo važi za ceo politički sistem, i za vlast i za opoziciju. Najbolji pokazatelj nezainteresovanosti za naše zdravlje i živote na celokupnoj političkoj sceni je sledeća činjenica: sada kada su ljudi počeli da oboljevaju u dramatičnim brojkama, a zbog restriktivnog pristupa testiranju (koje više ne uključuje kontakte zaraženih, kao ni obolele bez dramatične kliničke slike) broj zaraženih ne znamo zasigurno, kao ni broj umrlih, ali je izvesno da je značajno veći nego proletos, dok su bolnice po pojedinim gradovima pucale pod pritiskom – kritike koje smo mogli da čujemo od opozicije spram potpunog odsustva bilo kakvih državnih mera neuporedivo su malobrojnije i slabije od kritika koje smo slušali za vreme vanrednog stanja, kada se epidemiološka situacija značajno poboljšavala u odnosu na početni haos. Ovo nas ne može čuditi jer bi opozicija morala da uskoči samoj sebi u stomak – onih nekoliko nedelja koliko je vlast sprovela neke iole ozbiljnije protivepidemijske mere, nismo nijednom rečju čuli od opozicije da zahteva *bolje* sprovođenje mera.

U uslovima dramatičnog odsustva poverenja u zvanična tela kojima je zadatak da upravljaju borbom protiv epidemije, prepušteni smo samima sebi da pratimo naučnu produkciju koja se tiče ove teme. Smatramo da je jedan od najvećih propusta kriznog štaba, vlasti, pa i relevantne naučne zajednice Srbije u celini to što značaj i mehanizam delovanja mera protiv epidemije nisu objašnjavani stanovništvu. Ova okolnost za posledicu je imala to da mere koje imaju naučno utemeljenje izgledaju kao da su proizvod nečijeg hira ili psihopatske želje, uživanja u „mučenju“ stanovništva i sl. Zato smatramo da je najpre potrebno objasniti šta je *naučno zasnovan* pristup borbi protiv epidemije, te ćemo na početku izneti najvažnije nalaze istraživanja „Evolving Epidemiology and Impact of Non-pharmaceutical Interventions on the Outbreak of Coronavirus Disease 2019 in Wuhan, China“, koje je grupa od 12 naučnika i naučnika sprovela analizirajući 26 000 laboratorijski potvrđenih slučajeva obolelih od Kovid-19 u Vuhanu do 18. februara. Glavne nalaze predstavila je dr. Žihong Lin, profesorka Škole javnog zdravlja na Harvardu, 20. marta u formi predavanja koje je organizovao Broad institut pri univerzitetima MIT i Harvardu, sa idejom

žena osoba. Ako je ovaj broj veći od 1, imamo epidemiju i broj zaraženih raste eksponencijalno. Kako bi se epidemija stavila pod kontrolu i zaustavila, potrebno je preduzeti mere koje će smanjiti broj R ispod 1. Pre uvođenja bilo kakvih mera, jedna zaražena osoba je u proseku prenosila zarazu na 3,88 osoba u Vuhanu. Ovo je dovelo do brzog rasta broja zaraženih ljudi (govorimo o registrovanim zaraženima) na samom početku epidemije. Da je dopušteno da se ovakav trend zadrži duže, posledice epidemije bi u Kini bile znatno tragičnije. Kako bi se izbegao ovaj scenario, 23. januara Kina uvodi tzv. mere mitigacije ili usporavanja širenja epidemije, čime počinje **druga faza** borbe sa epidemijom. Ona je između ostalog podrazumevala: kućni karantin, zabranu saobraćaja, *lockdown* itd. U Kini su ove mere *mitigacije* sprovedene znatno striktnije nego u Srbiji ili u ostatku Evrope, a ipak se ispostavilo da je njihov krajnji domet¹ bio smanjenje vrednosti R na 1.25. Ukoliko zaražena osoba u proseku prenosi virus na 1,25 osoba, to i dalje ne omogućava *suzbijanje* epidemije, već kupovinu vremena kako bi se kapaciteti zdravstvenog sistema konsolidovali. U slučaju Kine, to je podrazumevalo izgradnju dve nove bolnice u minimalnom

MIKSER

Emil Kovač i Jelena Veljić:
Klasni biološki rat – elite i kovid protiv stanovništva

ŠTRAFTA

Dejan Vasić:
Stalna je samo promena

anti CEMENT

Grupa učesnika u Bijenalu mladih –
Javnim pripremama:
Stvaranje prostora za
delovanje novih umetnika

ZID

Doplgenger:
TODAY IS THE TOMORROW OF
YESTERDAY / TODAY IS THE YESTERDAY
OF TOMORROW

→ Doplgenger **TODAY IS THE TOMORROW OF YESTERDAY / TODAY IS THE YESTERDAY OF TOMORROW**, svetlosna instalacija, 290 x 10 cm, 2018.

da se daju „pravovremene informacije o razvoju strategija kontrole epidemije u SAD i drugim zemljama“.

DR LIN: KAKO SE VUHAN IZBORIO SA VIRUSOM?

U **prvoj fazi** epidemije Kovid-19, pre uvođenja sistemskih mera, virus se širio velikom brzinom, utoliko pre što se izbijanje epidemije poklopilo sa prolećnim festivalom kada se veliki broj ljudi okuplja na javnim mestima i putuje iz Vuhana. Kako bismo objasnili širenje virusa, potrebno je pratiti kretanja vrednosti broja R koji nam govori koliko prosečno ljudi zarazi jedna zara-

roku i uspostavljanje 16 privremenih bolnica u velikim sportskim i izložbenim halama. Sa otvaranjem novih zdravstvenih jedinica, 2. februara, otpočinje nova, **treća faza** borbe čiji je glavni dodatak na već postojeće mere uvođenje centralizovanog karantina leži u zapažanju da je prenošenje virusa unutar porodice česta pojava. Zaraženi ljudi mogu da inficiraju članove porodice i bliske osobe, koji onda dalje šire zarazu u zajednici. Bilo je teško obezbediti da zaraženi ljudi ostanu kod kuće – neki od njih su ipak mogli da izađu napolje, u kupovinu i tako dalje, što je vodilo ka daljem širenju zaraze. Sa druge strane, za-

razeni koji su boravili u svojim stambenim jedinicama imali su poteškoće da dođu do medicinske pomoći usled zabrane saobraćaja. Ukratko rečeno, mere mitigacije – zabrana saobraćaja, društveno distanciranje i kućni karantin – pomogli su da se R smanji sa 3.88 na 1.25, i zdravstveni kapaciteti u pogledu broja bolničkih kreveta, testova i zaštitne opreme podignu. Međutim, to nije bilo dovoljno i da se epidemija suzbije. Na ovom mestu, važno je napomenuti da kada postoji eksponencijalna progresija broja zaraženih/obolelih osoba, ne postoji zdravstveni sistem na svetu koji može da se bori sa time. Bilo kakvi novoizgrađeni kapaciteti, ukoliko se broj R ne smanji na manje od 1 pre ili kasnije će postati premali. Mera centralizovanog karantina koja je u rekordnom roku od dve nedelje počev od 2. februara, spustila R sa 1.25 na 0.32 ispostavila se kao jedina koja dovodi do brzog značajnog smanjenja zaražavanja i do suzbijanja epidemije. Svrha centralizovanog karantina je kontrola izvora infekcije, posledično smanjenje broja novozaraženih i konačno zaustavljanje epidemije. Centralizovani karantin je obuhvatao inficirane, kao i sumnjive slučajeve i njihove bliske kontakte. Posebno značajan aspekt centralizovanog karantina je i da ljudi koji se nalaze u njemu mogu da dobiju terapiju i medicinsku negu na vreme. Centralizovani karantin u Kini je obuhvatao 4 grupe ljudi koje su smeštane u različitim objektima. Prvu grupu čine oni kod kojih je testom potvrđeno prisustvo virusa, i oni su smeštani u privremene ili regularne bolnice, u zavisnosti od težine kliničke slike. U improvizovanim bolnicama pacijenti su odmah dobijali potrebnu medicinsku pomoć. Dobijanje medicinske nege na vreme smanjilo je šanse da se lakši slučajevi oboljenja pretvore u teže slučajeve. Ukoliko bi se pacijentu stanje pogoršalo u improvizova-

noj bolnici (centralizovanom karantinu), odmah bi bio/bila prebačen/a na intenzivnu negu u glavnoj bolnici.

U hotele i studentske domove smeštane su ostale 3 grupe koje još nisu testirane: sumnjivi slučajevi, slučajevi sa temperaturom i bliski kontakti. Kako se u ovim grupama nalaze i pozitivni i negativni na virus, smeštaj sa manjim sobama je pogodan kako se ne bi međusobno zaražavali. Nakon testiranja, oni koji su pozitivni iz ove tri grupe upućivani su u bolnice. Za grupe 1-4 organizovan je prevoz do bolnica ili hotela/studentskih domova.

Medicinski radnici/ce koji su lečili zaražene pacijente odsedaj u hotelima i drugim za to namenjenim lokacijama kako ne bi preneli zarazu članovima svojih porodica i zajednice, ako se zaraze. Medicinski radnici/ce koji su u kontaktu sa (potencijalno) zaraženima moraju biti potpuno zaštićeni sveobuhvatnom ličnom zaštitnom opremom, poput zaštitnih odeli, medicinskih naočara, kapa, zaštite za lice, maski i dva sloja rukavica.

Paralelno sa postojanjem centralizovanog karantina nastavljeno je sa merama koje se odnose na ostalo stanovništvo, poput socijalnog distanciranja, kućnog karantina (izolacije), suspenzije saobraćaja itd. Kontrolisan je broj izlazaka u kupovinu i organizovana je dostava namirnica u nekim slučajevima.

Kapaciteti za testiranje bili su od ključne važnosti. Pomoću SEIR modela procenjeno je da je 60% zaraženih slučajeva neutvrđeno – to su uglavnom slučajevi bez simptoma, koji u zajednici mogu zaraziti ostale. Usled nestašice testova, u Vuhanu je napravljena strategija prioritetnog testiranja i skringing pregleda unutar zajednice. Prvi prioritet predstavljali su sumnjivi slučajevi (slučajevi sa simptomima), kao i ljudi sa kašljem i temperaturom koje bi komunalni radnici detektovali tokom provere domaćinstava od vrata do vrata, dok su drugi prioritet predstavljali ljudi koji su imali bliski kontakt sa zaraženim slučajevima ali sami nisu imali simptome. Svi ostali bili su treći u redosledu prioriteta.

Centralizovani karantin u kombinaciji sa merama mitigacije uspeo je da zaustavi epidemiju u Vuhanu. Redukovano je prenošenje zaraze na članove porodica zaraženih i druge članove zajednice. Smanjenjem broja novoinficiranih, umanjen je i ogromni pritisak na zdravstveni sistem, pre svega na ograničene kapacitete intenzivne nege i deficitarne kapacitete zaštitne medicinske opreme.

„DEMOKRATSKA“ DRŽAVA I NJENI GRESI

Čini se da u „demokratskom“ zapadnom svetu nikada nije postavljen kao cilj zaustavljanje epidemije. Tobaže brinući se o „ljudskim pravima i slobodama“, zemlje Zapada obigravale su oko mera brinući se da one ne budu „preoštre“, da ne pogadaju ekonomiju previše i da ne izazivaju odijum javnosti, i tako zauzele poziciju „ravnarja krivulje“. Ovo je praktično značilo uvođenje mera socijalnog (fizičkog) distanciranja dok se epidemija ne dovede iz stanja šumskog požara u stanje tinjinja, bez pokušaja da se organizovanjem ozbiljnog karantina i izdvajanja zaraženih iz zajednice ona u potpunosti i suzbije. Zatim bi se u ime ekonomije sve ponovo otvorilo što bi dovelo do ponovnog razbuktavanja epidemije, i tako u nedogled.

Važno je potrcrtati da samo pristup koji radi na supresiji zaraze štiti i ljude obolele od drugih bolesti. Kada je, usled razbuktavanja epidemije izazvanog popuštanjem mera, ceo zdravstveni sistem usmeren samo na lečenje Kovid-19, neminovno će porasti smrtnost od drugih bolesti koje su zanemarene.

Tako se i u Srbiji od početka epidemije, nakon prvobitnog ismevanja opasnosti, govorilo isključivo o „zaravnjanju krive“ i razvlačenju epidemije na što duži vremenski period kako bi se smanjio pritisak na zdravstveni sistem. Drastičan obrt dogada se sa dolaskom stručnog medicinskog tima iz Kine 21. marta, nakon čega je zvanično objavljeno da „smo prihvatili kineski model“. U narednom periodu, sportske i sajamske hale širom Srbije preuređene su u privremene bolnice, a kapaciteti za testiranje su, uz nemale teškoće i sa

kašnjenjem u odnosu na prvobitne planove, uvećavani.

Ovaj model je u Srbiji samo delimično primenjen. Nije uvođeno testiranje stanovništva po stambenim jedinicama, prema dostupnim informacijama nije postojao plan da se u zajednici aktivno traži zaražena populacija, za grupe 2, 3 i 4 koje pomi-rije dr Lin u Srbiji se nije primenjivao centralizovani karantin, a nije ni jasno da li su i za šta korišćeni privatni hotelski i drugi smeštajni kapaciteti, koji su putem Zaključka Vlade stavljeni na raspolaganje državi. Iako su donete mere u određenom opsegu doprinele smanjenju zaraze, njihova delimična i nedоследna primena nije mogla da dovede i do zaustavljanja epidemije.

Poseban problem tokom sprovođenja krnjih mera predstavljalo je širenje zaraze u radnim kolektivima. Država je tako pokazala nespremnost da stanovništvo zaštititi putem sukoba sa kapitalom, a relativno brzo potpuno odustajanje od radikalnih mera i prelazak na nemušte i kontradiktorne preporuke ubrzo su doveli do ponovnog razbuktavanja zaraze i označili kraj kratkog iskoraka u borbu za očuvanje ljudskih života i vraćanje otvorenom sluzenju kapitalu. Već od sredine aprila, primetno je relaksirana primena određenih mera, a do formalnog odustajanja od „kineskog“ modela i prelaska na „švedski“ model došlo je početkom maja kada su i zvanično ukidane jedna po jedna preostala mera. Nakon što su po ukidanju vanrednog stanja zatvorene privremene bolnice koje su imale ulogu centralizovanog karantina – u njh su smešteni svi zaraženi bez ozbiljne kliničke slike – ovaj sistem se u Srbiji više nije primenjivao.

Uprkos proglašenoj pobedi Srbije u „borbi protiv opasnog virusa“, bilo je potpuno jasno da će ukidanje svih mera dovesti do ponovnog širenja zaraze, sve i da nije bilo derbja i izbora, ili, kasnije, protesta. Tome svedoče situacija u Makedoniji i BiH koje imaju slično razbuktavanje epidemije, iako nisu imale gore navedene događaje. Sasvim su dovoljna svakodnevna druženja i svadbe, proslave rođendana, matorske večeri, polaganja (prijemnih) ispita, rad u nebezbednim uslovima, verska i druga okupljanja. Dramatično povećanje broja zaraženih sa teškom kliničkom slikom primoralo je vlasti da otvore privremene bolnice, ali ovog puta one su, usled značajno lošije epidemiološke situacije, služile za prijem pacijenata sa srednjom i težom kliničkom slikom za koje nije bilo mesta u bolnicama. Za razliku od perioda kada se primenjivao kineski model, zaraženi pacijenti sa lakšom a često i srednje teškom kliničkom slikom vraćani su svojim kućama na lečenje, što je omogućilo dalje širenje virusa na članove/ce domaćinstava i zajednice.

ALTERNATIVA PROPO

Reakcija gotovo svih opozicionih političkih opcija – političkih stranaka, intelektualne elite, liberalne i konzervativne političke elite, pa čak i većeg dela levice – bila je usmerena protiv sprovođenja mera, počevši od nazivanja privremenih bolnica „logorima“, preko osporavanja potrebe za lockdown-om, do svrstavanja svih mera u „psihopatnosti celokupne intelektualne i političke elite na ličnost Aleksandra Vučića, bilo da se radi o njegovim pristalicama ili mrziteljima. Umesto da se društvena stvarnost analizira uzimajući u obzir složene strukturne i istorijske činioce, prateći pritom naučnu produkciju koja se odnosi na epidemiološku problematiku i naučno najzasno-

vanije preporuke, doslovno sve nabrojano prenebregava se u korist jeftine psihopatologizacije „vođe“. Pripadnici nevladajuće intelektualne i političke elite u potpunosti prenebregavaju svoju odgovornost za sadašnju užasnu epidemiološku situaciju – upravo su oni ti koji su svojom bezobzirnom kampanjom protiv mera vlastima servirali na tanjiru mogućnost da nas „bez ispaljenog metka“ sa bilo koje strane političkog spektra, žrtvuju na oltaru kapitala. Detinjasto suprotstavljanje mislenim merama uz pomoć apelovanja na potrošački mentalitet i refleks za zadržavanjem ličnog komfora, bez obzira na cenu u tuđim životima samo doprinosi jačanju „očinske figure“ nosioca vlasti i podrivanju poslednjih trun-ki sopstvenog legitimiteta.

Drugim rečima, ostavljeni smo bez ikakve političke alternative koja bi zagovarala zaštitu narodnog zdravlja kao najviši prioritet.

ZID

Doplgenger

TODAY IS THE TOMORROW OF YESTERDAY / TODAY IS THE YESTERDAY OF TOMORROW

Svetlosna instalacija, 290 x 10 cm, 2018

Rad predstavlja igru reči izvedenu iz Heraklitove filozofije po kojoj se svi entiteti kreću i sve se menja. Svetlosna instalacija umetničkog dua Doplgenger odnosi se na promenu, vreme, odgovornost i neodređene veze između čina i posledice. Igra reči suočava sadašnjost, istovremeno podstičući dve različite tačke gledišta i dve perspektive.

Doplgenger umetnički duo čine Isidora Ilić i Boško Prostran, film/video umetnici koji žive i rade u Beogradu. www.doplgenger.org

Svim navedenima – intelektualnoj eliti, liberalnoj, konzervativnoj političkoj eliti pa čak i delovima levice – zajednički je prezir prema kolektivizmu, planu i organizaciji, i upravo je ovaj konsenzus omogućio vlastima da po svom nahođenju nastave sa prvobitnim „kako ćemo, lako ćemo“ pristupom – odnosno, da ukinu mere i uvedu „švedski model“ na steroidima, koji se ogleda u odsustvu bilo kakvih mera, plana i organizacije. Na ovom mestu važno je skrenuti pažnju na to da su, prema sociološkim istraživanjima, kolektivizam i egalitarizam – vrednosti čije je prisustvo značajan faktor, između ostalog, u omogućavanju uspešnog sprovođenja mera borbe protiv pandemije – najmanje prisutne među pripadnicima elite, a najviše među najnižim slojevima. Egalitarizam i kolektivizam koji imaju svoje korene kako u specifičnim istorijskim okolnostima razvoja, tako i u savremenim uslovima života, čine da je među stanovni-

formacije koje su bile u suprotnosti sa tadašnjom naučnom produkcijom (kao što su informacije da virus slabi ili da deca ne mogu oboleti ili ga preneti), a neki od njih i da se zalažu za etički neprihvatljiv koncept „masovnog, tihog prokužavanja“. Još jedan aspekt kontraproduktinog delovanja predstavlja i nedovoljno objašnjavanje kako mera tako i konkretne situacije, posebno kada je reč o stvarnom stanju u pogledu situacije u zdravstvu, broja obolelih i umrlih pacijenata zavedenih u Kovid-19 sistemu; **3)** Od strane opozicije, koja je koristila jednu tako ozbiljnu i opasnu situaciju kakva je globalna pandemija da prikuplja jeftine političke poene apelujući na nezadovoljstvo ljudi koji sede kućama, reprodukujući gore pomenute narative, organizujući skupove za vreme policijskog časa, ili otvoreno promovišući dešničarske teorije zavere u vezi sa pandemijom. **4)** Epidemiolozi su, umesto da zastupaju isključivo svoju struku i zdravlje stanovništva, preuzeli na se-

dećeg. Konačni udarac legitimnosti mera u poslednjoj fazi vanrednog stanja zadao je udruženi poduhvat vlasti i opozicije koji nam je otvoreno davao do znanja ne samo da su mere nevažne, već i da za jedan krug povlašćenih pravila ne važe. U društvu koje visoko ceni egalitarizam ovakvo ponašanje vlasti i opozicije dovodi do potpunog sloma morala kod ljudi koji su se do tada relativno disciplinovano pridržavali mera. Posle toga, postalo je jasno da su ogorčenost i nezadovoljstvo dostigli tačku u kojoj je postalo nemoguće držati situaciju pod kontrolom primenom dotadašnjeg nivoa represije.

Ne radi se ovde ni o nečemu suštinski novom. Radi se samo o tome da celokupna politička elita dosadašnje iskorišćavanje i postepeno zdravstveno upropašćavanje radnika/ca sada, zbog pandemije, pomiće preko granice siromaštva i invaliditeta. Autobusi koji voze u fabrike koje su legla zaraze nezanemarljiv broj svojih putnika odvoze u smrt od korona virusa. U međuvremenu, intelektualna elita raspravlja da li je Vučić psihopata i na koji način ubediti organe Evropske Unije da obrate pažnju i na njih. Umesto borbe protiv pandemije, frakcije elite istovremeno ratuju i međusobno i protiv stanovništva. Vlast za saveznike ima EU, Rusiju i Kinu, opozicija želi savez sa EU, a elita u celini ostaje najučinkovitiji saveznik Kovida-19.

KA MOGUĆEM DRUGAČIJEM SVETU

U internet-aktivističkim krugovima, ljudi vole da citiraju reči Martina Nimelera:

„Kada su nacisti došli po komuniste, ja sam ćutao; jer nisam bio komunist.

Kada su zatvorili socijaldemokrate, ja sam ćutao; jer nisam bio socijaldemokrata.

Kada su došli po sindikalce, ja se nisam pobunio; jer nisam bio sindikalac.“

Danas, kada kapital u ime sopstvene zaštite velikuđušno kandiduje stare, bolesne i nemoćne za smrt, aktivisti/kinje odjednom zaboravljaju značenje ove pesme. Dok ljudi umiru u ime tuđeg komfora, aktivisti okreću glavu na drugu stranu tobože čekajući davola sa brčima koga će nepogrešivo prepoznati kao političkog neprijatelja. Bez radikalnih zahteva i mera, neće se niti zaustaviti pandemija niti spasiti stanovništvo od pratećeg kolapsa ionako trule kapitalističke ekonomije. Mora da bude jasno – prelazak na drugačiji ekonomski sistem moraće da podrazumeva radikalno i široko podruštvljavanje imovine i resursa bogatih. Kao što je već primetio Georgi Marinov, postdoktorant na Odeljenju za genetiku Univerziteta u Stanfordu, minimum hitnih kratkoročnih mera morao bi da sadrži: a) zaista ozbiljan karantin, kako bi se R sputio na nulu i zaustavila pandemija, b) uvođenje univerzalnog osnovno dohotka, kako bi stanovništvo preživelo ekonomski kolaps, c) poništavanje postojećih dogova, d) stavljanje ključnih industrija pod kontrolu države, e) stvaranje centralizovanog sistema za distribuciju osnovnih životnih potrepišta, e) maksimalnu izolacija radnika i radnica u esencijalnim sektorima kako bi se osigurala zdravstvena zaštita tokom rada. Ove kratkoročne mere neće rešiti druge probleme. „Dugoročno gledano, iz razloga mnogo dubljih od ovog virusa, društva moraju preći na ekonomski sistem koji ne zavisi od beskonačnog rasta i koji neće momentalno kolabirati od nečega što ne bi trebalo da predstavlja posebno žestok šok“, ističe Marinov. Drugim rečima, ekonomiju svakako ne možemo spasiti, ali možemo spasiti ljudske živote i konačno stvoriti prostor za moguću drugačiji svet ■

^[1] Dodali bismo – u kratkom vremenskom roku. Jasno je da je dugotrajno sprovođenje mera striktnog karantina i lockdown-a može da spusti broj R ispod 1, ali ovo vremensko razvlačenje epidemije bez uvođenja centralizovanog karantina ima svoju cenu u ljudskim životima i nikada ne dovodi do iskorenjavanja epidemije.

^[2] Još uvek je rano govoriti o tačnim procentima, ali neka mala istraživanja koja su rađena u drugim zemljama ukazuju na to da ovaj procenat može biti i veći.

ŠTRAFTA

Piše: Dejan Vasić

STALNA JE SAMO PROMENA

U iste reke stupamo i ne stupamo. Ijesmo i nismo.

Heraklit iz Efesa (535-475 p.n.e.)

U okviru Prolećne izložbe pod nazivom „Gde budućnost počinje?“ koju je zajedno sa umetničkim savetom ULUS-a kurirala koleginica Mirjana Dragosavljević pod nazivom „Gde budućnost počinje“ a koja je održana u Paviljonu Cvijeta Zuzorić predstavljen je jedan rad umetničkog dua Doplgenger pod nazivom „Danas je sutra od juče. Danas je juče od sutra.“ koji je izazvao polemike zbog navodnog odsustva rada sa izložbe. Ovde ću probati da izvedem jednu analizu umetničkog i kustoskog uslovljenog izbora politike izlaganja, kao i nastanka i materijalnosti navedenog rada. Izložbeni format ne može biti odvojen od političnosti umetničkog dela, drugim rečima rad svojom političnošću uslovljava i politiku izlaganja unutar izložbe.

Prvo ću podsetiti na osnovne konvencije moderne umetnosti, koje su na različite načine umetnici još od vremena istorijskih avangardi dovodili u pitanje: autorstvo u smislu da je umetničko delo nastalo radom umetnika, materijalnost umetničkog dela i njegov status kao proizvoda, temporalnost (vremensko i prostorno prisustvo), drugim rečima putem analize produkcije, prezentacije i iskustva kao osnovnih konstitutivnih elemenata umetničkog dela koji počivaju na osnovama potrošačkog društva modernizma. Bez ikakve sumnje, istorijske avangarde su modifikovale poimanje umetničkog dela otvaranjem ka novim sadržajima i formama, međutim, ono što su istorijske avangrade samo delimično uspele da dotaknu i čega se nisu od kraja odrekle jeste pojam autonomije umetničkog dela, odnosno da umetnost vrate *praxisu* života kako je to formulisao Piter Bürger. Iako se istorijske avangarde formiraju u opoziciji spram konvencija umetnosti sa ciljem da promene način na koji društvo percipira umetnost, ovi napadi na društvo se dešavaju iz pozicije (i unutar polja) umetnosti i samim tim ostaju trajno uvezane sa konvencijama umetnosti. Da se vratimo radu „Danas je sutra od juče. Danas je juče od sutra“ i pitanju na koji način umetnički duo Doplgenger uspostavlja svoj odnos spram konvencija umetničkog dela: temporalnost, subjektivacija u odnosu spram umetničkog dela i na kraju statusa umetničkog rada kao proizvoda. Rad „Danas je sutra od juče. Danas je juče od sutra“ prvi put je izlagan na izložbi u javnom prostoru *QUANDO SCOPPIA LA PACE* (Kada mir eskalira) u gradu Vitorio Veneto u Italiji, po pozivu kustosa Dimitrija Ozerkova. Izložba radova, odnosno intervencija u javnom prostoru nastala je povodom obeležavanja 100 godina od bitke koja se odigrala 4. novembra 1918. godine u gradu Vitorio Veneto u Trevizu. Doplgenger su učestvovali po pozivu, a pored njih radove u javnom prostoru realizovalo je ukupno trinaest umetnika iz dvanaest zemalja, a koji su kroz svoje intervencije reflektovali pitanje mira.

Rad je izveden kao LED neon instalacija u javnom prostoru, i sastoji se od natpisa iz dve celine *Today is Tomorrow* of *Yesterday* (Danas je sutra od juče), crvena slova visine 10 cm i dužine oko 3 m, i *Today is Yesterday* of *Tomorrow* (Danas je juče od sutra) plava slova istih dimenzija. Za potrebe izrade rada angažovana je kompanija Neonlauro koja je poznata po izradi luminoscentnih umetničkih radova za veli-

ki broj umetnika. Dakle za sam rad u ovom slučaju nije od ključne važnosti da je proizveden ili izrađen od strane umetnika.

U svom radu duo Doplgenger se poigrava sa konvencijom linearnog protoka vremena u kontekstu izložbe i intervenišu u njenu temporalnu strukturu izmeštanjem pogleda iz sadašnjosti u prošlost (Danas je sutra od juče) i opet iz sadašnjosti u budućnost (Danas je juče od sutra). Oni referišu na promenu, na vreme, na odgovornost i na bezbrojne moguće veze koje se mogu povući između akcija i posledica. Igra reči suočava nas sa današnjicom kroz dva različita gledišta i dve perspektive. Kao polaznu tačku uzeli su Heraklitovu filozofiju po kojoj se entiteti kreću, menjaju i ništa ne ostaje u stanju mirovanja. Heraklit koristi metaforu reke kao životnog toka koji čini niz transformacija i iskustva stalnog tranzita odnosno prolaznosti (i ne slučajno rad je postavljen uz reku, a reči u smeru kretanja rečnog toka). Jedinstvo suprotnosti je centralno mesto dijalektike u kojoj postojanje ili identitet stvari i situacija zavisi od koegzistiranja najmanje dve međuslovljene suprotnosti u tenziji, a koje su preduslov jedna za drugu. Univerzum je prema Heraklitu u konstantnoj promeni, a ipak ostaje isti.

Da bismo razumeli proces subjektivacije individua posredstvom umetničkog predmeta, važno je da podemo od dve pretpostavke; prva je da se proces subjektivacije umetničkog dua desio već pri samoj konceptualzaciji rada, a pre njegove izrade (u kojoj nisu učestvovali), a druga je pretpostavka različite subjektivacije individua koje su rad videle. Za ovo poslednje važno je da sagledamo i sam kontekst u okviru kojeg se rad realizuje, odnosno uslove njegove materijalne produkcije. Ovde neću spekulisati o subjektivaciji individua, odnosno pojedinaца koji su rad videli, pre ću govoriti o kontekstu izlaganja rada u okviru onoga što zovemo kulturna sećanja, a to je obeležavanje stogodišnjice završetka Velikog rata, koje je za cilj imalo obeležavanje mira. Sa druge strane, važno je napomenuti da se rad realizuje u javnom prostoru i tu imamo jednu dosta interesantnu, kompleksnu situaciju jer je u sam rad unapred uračunata politika izloženosti. Rad je postavljen na ogradu jedne vile koja je u sporu oko vlasništva i koja se nalazi uz Šetaliste pored reke *Meschio* a sa kojim je paralelan bulevar *Via Antonello Saravalle* i *Piazza Foroboro*. Ovaj bulevar je imao svoju ulogu u organizovanju vojnih parada kako u vreme uspona fašizma (Musolini je 1935. godine podigao spomenik u čast pobeде italijanskih vojnika u Velikom ratu), ali i u samoj procesiji koja se desila povodom obeležavanja stogodišnjice Velikog rata. Bio bih slobodan da ponudim jedno čitanje rada u kontekstu intervencije u kulturu sećanja putem politika sećanja, kroz postavljanje pitanja šta je to što društva pamte, a šta biraju da zaborave i koje politike stoje iza procesa sećanja i zaboravljanja? Sam bulevar je mesto demarkacije grada Vitorio Veneto, odnosno ulica koja razdvaja deo u kojem žive siromašni od dela u kojem žive slojeviti bogatiji građana, ali i mesto koje služi za relaksaciju pored reke, stoga bi bilo interesantno saznati na koji način rad dalje obavlja svoju funkciju subjektivacije pojedinaца koji tu provode vreme.

Izazivanje ili poigravanje sa statusom umetničkog dela kao proizvoda vidljivo je i u samoj tehničkoj izradi, LED neonu koji se koristio kako u pop artu tako i u konceptualnoj umetnosti, i možda ne slučajno izradila ga je kompanija Neonlauro koja postoji od 1956. godine u brdima pored Venecije, a koja je poznata po izradi umetničkih radova u neonu za veliki broj umetnika, ali i različitih institucija koje se bave izlaganjem i prodajom umetničkih dela. Takođe je interesantno da dolazi do prekida cirkulacije objekta nakon njegove izloženosti, odnosno na mestu njegove produkcije, i sam objekat koji je mišljen za specifičan javni prostor u njemu i ostaje. Dalja vrednost umetničkog predmeta

BETON BR. 222 DANAS, Utorak, 18. avgust 2020.

zavisi od brige samog poručio: grada Vitorio Vento, na koji može uticati i umetnički duo svojim daljim aktivnostima unutar polja umetnosti. Rad „Danas je sutra od juče. Danas je juče od sutra“ pojavio se na Prolećnoj izložbi u drugom mediju i u drugačijim okolnostima i stoga bismo mogli ponovo da ga razmatramo spram konvencija umetnosti. U formalnom smislu rad je bio izložen tokom trajanja Prolećne izložbe u okviru plakata, i na kraju se pojavio na koricama kataloga izložbe na prvoj i poslednjoj strani. Ovde bih dodao još jedan važan aspekt, a to je da je rad korišćen i za potrebe PR aktivnosti i prenet je u više različitih štampanih i elektronskih medija. Dakle sama materijalnost dela je ostala na nivou propagandnog materijala, što je dosta zanimljiva situacija ako je posmatramo iz perspektive njegove materijalnosti u Italiji u vidu neona koji se daleko više koristi za izradu svetlećih reklama (odatle i upotreba u pop artu i konceptualnoj umetnosti) nego kao primarno umetnički materijal. O linearnoj i evolutivnoj konvenciji vremena koju ovaj rad dovodi u pitanje svojom dijalektikom smo već govorili, ali ovde se rad realizuje u potpuno drugačijem društvenom kontekstu. U Srbiji je u toku višedecenijsko pisanje nove i brisanje stare istorije, menjaju se identiteti gradova promenom naziva ulica, grade se novi spomenici, ruši se staro i gradi se novo. A opet, kako su to Doplgengeri dobro primetili u Heraklitovoj filozofiji, stvari se menjaju ali zakonitosti po kojima se promene dešavaju ostaju neporomenjene. Ono što takođe moramo imati u vidu jesu i promene koje su se desile unutar ULUS-a početkom godine i da je Prolećna izložba predstavljala prvi veći organizacioni poduhvat novog rukovodstva. I u ovom svetlu je posebno interesantno posmatrati na koji način komuniciraju naziv izložbe „Gde budućnost počinje?“ i naziv rada „Danas je sutra od juče. Danas je juče od sutra“.

Dodatni problem procesu rada i organizacije izložbe predstavljala je pandemija virusa, i izložba je otvorena u vrlo kratkom roku po završetku vanrednog stanja, stoga i nije bilo vremena da se rad ponovo izvede u neonu, što je i bila prvobitna namera. Problem su predstavljala i izuzetno mala

sredstva koja su bila na raspolaganju, stoga se i nije moglo ulaziti u zahtevnije produkcije. Politika izloženosti rada je u ovom slučaju bila višestruko uslovljena, ali rekao bih da su se kustoskinja Mirjana Dragosavljević i duo Doplgenger izuzetno dobro snašli u datim okolnostima i pronašli jedno vrlo zanimljivo rešenje.

Proces subjektivacije pojedinaca posredstvom umetničkog rada za koji možemo reći da nije objekat, već je posredovan PR sredstvima, možemo posmatrati na dva nivoa za koje ću biti slobodan da kažem da zavise od ideološke interpeliranosti subjekta. Termin ideološka interpelacija u marksističku teoriju uveo je francuski filozof Luj Altiser, navodeći da sve ideologije funkcionišu putem konsituisanja subjekta unutar ideološkog diskursa. Ideologije prozivaju ljude i nude im određeni identitet, koji oni prihvataju kao neupitan, i na taj način dominantne klase ostvaruju moć nad individuama. Rad „Danas je sutra od juče. Danas je juče od sutra“ razumeo sam u kontekstu drugih radova umetničkog dua Doplgenger koji su realizovani kroz druge medije ili javne događaje. U jednom tekstu koji sam ranije pisao za Beton pod nazivom „Ka horizontu post socijalističke budućnosti“, delovanje dua Doplgenger u konvenciji temporalnosti (linernog protoka vremena) razmatrao sam iz pozicije zahteva i zadatka istorijskog materijalizma da se pronađe odgovor za svako novo sutra. Da bismo razumeli zašto neko nije video rad i postavio pitanje prisustva umetničkog dua Doplgenger na Prolećnoj izložbi, moramo razumeti na koji način funkcioniše ideološka interpelacija u ovom kontekstu. Ovo se mora posmatrati iz perspektive očekivanja postojanja objekta koji se u okviru izložbe izlaže i za koji se pretpostavlja da će nastaviti svoj ciklus cirkulacije ka umetničkom tržištu, što nije slučaj sa pomenutim radom dua Doplgenger.

Ono što smatram vrlo važnim, a što se nije desilo, bar ne javno, jeste proces medijacije umetničkog rada, okretanja kritike ka sebi, takozvanog udomljavanja kritike putem medijacije. Otvaranje javne diskusije bilo bi od izuzetnog značaja jer bi se otvorio proces za kritiku, ali i za debatu o umetničkom radu u kontestu njegove izloženosti ■

anti CEMENT

Piše: Grupa učesnika u Bijenalu mladih – Javnim pripremama

STVARANJE PROSTORA ZA DELOVANJE NOVIH UMETNIKA

Tokom letnje pauze u galerijskim prostorima Udruženja likovnih umetnika Srbije otpočele su javne pripreme za organizaciju Bijenala mladih koje je planirano da bude održano 2021. godine. Inicijativa za ponovno pokretanje Bijenala, kao kulturnog okvira u kojem su vizuelni umetnici udruživali svoj rad, oslanja se na kolekciju Fonda mladih (1972-1990) koja je poverena ULUS-u na čuvanje, a proistekla je iz Fonda mladih „Moše Pijade“. Takođe, širi okvir ovog poduhvata je tradicija organizovanja Bijenala mladih na našim prostorima, izložbe koja se pune tri decenije održavala u Rijeci (1960-1991), a potom u Vršcu (1994-2004).

Kroz jednodnevni program mladi umetnici će imati priliku da se uključe u rad najstarijeg profesionalnog udruženja umetnika u regionu, kreirajući sopstveno polje delovanja koje je u potpunosti samoorganizovano. Radionice i predavanja istaknutih stručnjaka u polju savremene umetnosti (vidljivi i široj javnosti putem emitovanja onlajn), istraživanja kulturne scene i institucionalne infrastrukture imaju za cilj osnaživanje grupe mladih umetnika da sledeće godine pokrenu sopstvenu manifestaciju – novo Bijenale mladih umetnika, međunarodni projekat pod okriljem ULUS-a. U projektu je učestvovalo 80 mladih umetnika. Projekat je volonterski podržao veliki broj kustosa, kritičara, organizatora kulturnih događaja i umetnika poput Stevana Vukovića, Ksenije Đurović, Jelene Vesić, Nade Grozdanić, Branislava Dimitrijevića, Maje Ćirić, Mirjane Bobe Stojadinović, Maje Lalić, Marijane Cvetković, Dejana Vasića, Divne Vuksanović, Vide Knežević, Isidore Ilić, Aleksandrije Ajduković, a sve u organizaciji ULUS-a, odnosno Umetničkog saveta i Inicijative ULUS Mladih. Kroz sistem radionica i predavanja, grupa mladih umetnika je podstaknuta da reflektuje, kreira i samostalno osmišljava produkcijske potrebe realizacije budućeg Bijenala mladih u pogledu organizacionih, konceptijskih, finansijskih, komunikacionih i svih drugih aspekata projekta.

Program javnih priprema Bijenala mladih se sastoji od četiri celine osmišljene tako da pomognu artikulaciju prostora za umetničku praksu mladih, koja će biti prepoznata i društveno učinkovita. To su istraživački procesi i radionice na temu mapiranja umetničke scene, predavanja o kustoskim praksama i organizaciji umetničkih izložbi, zatim programska celina na temu umetničkog rada, praktične radionice koje iniciraju mladi umetnici shodno svojim potrebama, i završni program u okviru kojeg će biti tematizovana koncepcija novog Bijenala mladih. Osnovni izazov koji su već na prvim susretima učesnici ovog programa prepoznali je konstruisanje drugačijeg iskustva od onog koje nude politička i ekonomska stvarnost. Ova smernica u daljem određenju pravca kolektivnog delovanja proizašla je iz prvog radioničarskog bloka koji je podrazumevao aktivno upoznavanje sa institucionalizovanom umetničkom praksom. Kroz obilaske, istraživanja na terenu, intervjue aktera u kulturi, mladi su putem Zoom aplikacije prezentovali način rada tri tipa sektora i izložbenih i produkcionih prostora u polju kulture: javnih ustanova kulture (Dom omladine Beograda, Studentski kulturni centar, Dom kulture Studentski grad, Prodajna galerija Beograd, Muzej savremene umetnosti Beograd), privatnih organizacija i inicijativa u kulturi (Umetnički prostor U10, Bioskop Balkan, Galerija Novembar, Galerija Štab i Galerija Rima), kao i organizacija civilnog društva (Kulturni centar Magacin/Praksa, Kvaka 22, Muzej Trudbenik i Matirjarsija). Učesnici programa su ispitivali zakone koji definišu po-

lje umetnosti, a u tome su imali pomoć kritičara, kustosa i teoretičara umetnosti Stevana Vukovića, umetnika Danila Prnjata i sociološkinje i kulturne radnice Ksenije Đurović.

U cilju boljeg razumevanja konteksta u kojima su nastajale domaće institucionalne platforme za mapiranje produkcije mladih umetnika, kustosi Stevan Vuković i Nada Grozdanić su predstavili dve studije slučaja jugoslovenskih bijenala mladih, sagledanih kroz proces globalne bijenalizacije sveta umetnosti. O iskustvu osmišljavanja i vođenja izložbi velikog formata u različitim geopolitičkim uslovima rada i institucionalnim okvirima, mogućnostima za kreiranje kritičkog prostora i razumevanju epistemološkog karaktera umetničke prakse govorili su Jelena Vesić, nezavisna kustoskinja, istoričarka i teoretičarka umetnosti, Branislav Dimitrijević, profesor istorije i teorije umetnosti, te nezavisni kustosi i kritičari Maja Ćirić i Dejan Vasić. Na osnovu serije predavanja i razgovora sa Mirjanom Bobom Stojadinović, Majom Lalić i Marijanom Cvetković, kulturnim radnicama sa iskustvom u prikupljanju sredstava, promociji i organizaciji velikih kulturnih događaja, učesnici su imali prilike da razmene iskustva i razrade organizacione planove buduće manifestacije Bijenala mladih. U okviru poslednje celine programa Javnih priprema, učesnici su dobili mogućnost da se upoznaju sa temom rada u umetnosti kroz direktnu razmenu sa Aleksandrijom Ajduković i Isidorom Ilić, predstavnicama radnih grupa ULUS-a za samostalne umetnike i fer prakse, ali i da prisustvuju predavanju profesorke teorije medija i filozofkinje Divne Vuksanović o mogućnosti umetnosti da se kroz umetnost kreiraju nova mesta utopijskih narativa.

Izuzetno veliki odziv umetnika na poziv koji je raspisao ULUS ukazuje na jaku potrebu novih umetnika za kreiranje drugačijih prostora razmene i javnog delovanja. Iako je jedna od najvažnijih snaga ove inicijative zainteresovanost mladih za kolektivnu praksu i samoorganizovano delovanje, ceo proces se odvija u otežanim okolnostima, uslovljenim pandemijskom krizom i izostankom podrške iz javnih izvora finansiranja. Dok je konkurs Grada Beograda otkazan, Ministarstvo kulture i informisanja nije prepoznalo značaj ove inicijative, te nije finansijski podržalo ovaj projekat, istovremeno usmeravajući značajna sredstva ka finansiranju komercijalnih privatnih galerija. Takva raspodela javnih sredstava reflektuje kulturnu politiku koja stvarajući kontrolisan prostor umetničkog delovanja ne ostavlja mesta za nove aktere i inicijative.

Poslednja radionica u sklopu projekta Bijenale mladih – Javne pripreme obuhvatiće analizu stanja i mogućnosti za konkretne korake ka organizaciji buduće izložbe. U Galeriji ULUS i Umetničkom paviljonu „Cvijeta Zuzorić“ završnog dana projekta, u nedelju 23. avgusta, biće održana virtuelna *live streaming* prezentacija projekta na kojoj će grupa mladih umetnika, učesnika ovogodišnjeg letnjeg programa, predstaviti javnosti predlog jedinstvene organizacije Bijenala mladih 2021 na kojoj su tokom avgusta meseca intezivno radili podeljeni u manje grupe i putem virtuelnih komunikacija. Celokupan poduhvat promišljanja mogućih formi i značenja novog bijenala mladih može se pratiti na YouTube kanalu Udruženja likovnih umetnika Srbije, kao i privremenom izložbom dokumentacije radnog procesa u Umetničkom paviljonu „Cvijeta Zuzorić“ koja će, ukoliko uslovi dopuste, biti otvorena za publiku završnih dana rada na projektu, u subotu 22. i nedelju 23. avgusta ■

Plakat Prolećne izložbe „Gde budućnost počinje?“